

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA. 410.003.01.2018
P/18/087

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach
ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice
T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30
lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/18/087 – Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Iwona Soroczyńska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/12/2018 z dnia 10 stycznia 2018 r. (dowód: akta kontroli str. 1 – 2)
Jednostka kontrolowana	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, zwana dalej: <i>Uczelnią</i> lub <i>PWSZ</i>
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pani Ewa Stachura – Rektor PWSZ w Raciborzu

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

W okresie objętym kontrolą² Uczelnia podjęła skuteczne działania mające na celu stworzenie niepełnosprawnym studentom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia, określone w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym³ (art. 13 ust. 1 pkt 9). Tym samym zapewniono niepełnosprawnym studentom warunki kształcenia na równi z osobami pełnosprawnymi

W celu realizacji ww. zadania na Uczelni powołano Pełnomocnika Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych, który miał określony szeroki zakres obowiązków oraz posiadał dostęp do informacji o niepełnosprawnych studentach, co umożliwiało podejmowanie inicjatywy w zakresie diagnozowania potrzeb tych osób i oferowania konkretnej pomocy lub wsparcia.

Zorganizowano wolontariat studencki, który stanowiła zorganizowana grupa studentów pomagających swym niepełnosprawnym kolegom i koleżankom. Zapewniono również dostęp do sprzętu i urządzeń umożliwiających naukę osobom niewidzącym lub słabowidzącym, niesłyszącym lub niedosłyszącym oraz niepełnosprawnym ruchowo, poruszającym się na wózkach inwalidzkich. Obiekty uczelniane, w których prowadzone były zajęcia dla niepełnosprawnych studentów oraz Dom Studencki były dostępne dla osób niepełnosprawnych. Ponadto Uczelnia wydatkowała środki dotacji podmiotowej z budżetu państwa zgodnie z jej przeznaczeniem i na cele wnioskowane przez studentów będących osobami niepełnosprawnymi.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

² Lata 2015-2017 (do zakończenia kontroli), z uwzględnieniem okresów wcześniejszych, jeżeli miało to wpływ na realizowane zadania.

³ Dz. U. z 2017 r. poz. 2183, ze zm. (dalej zwanej „ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym”).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu
faktycznego

1. Działania Uczelni zmierzające do zapewnienia warunków kształcenia osób niepełnosprawnych

1.1. Wśród podstawowych zadań Uczelni, określonych w § 4 ust. 2 pkt 7 Statutu PWSZ w Raciborzu, zawarto realizowanie zasady równych szans i stworzenie osobom niepełnosprawnym warunków niezbędnych do pełnego udziału w procesie kształcenia⁴.

Regulamin Studiów PWSZ w Raciborzu⁵ zawierał zapisy dotyczące dostosowania warunków odbywania studiów do rodzaju niepełnosprawności, przez co spełniał wymogi określone w § 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2014 r. w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminu studiów w uczelniach⁶.

Prawa studentów niepełnosprawnych zawarto w § 10 rozdziału 3 Regulaminu obejmującego prawa i obowiązki studenta. Określono w nim w szczególności, że opiekę nad studentami niepełnosprawnymi sprawuje pełnomocnik Rektora ds. osób niepełnosprawnych. W Regulaminie zawarto także postanowienia dotyczące prawa studentów niepełnosprawnych do ubiegania się o indywidualną organizację studiów (IOS) w dowolnym terminie oraz uzyskania zaliczenia i zdawania egzaminów w terminach ustalonych indywidualnie z prowadzącymi zajęcia, zgodnie z organizacją roku akademickiego. Z wymienionego powyżej prawa mogli korzystać studenci: niepełnosprawni oraz dotknięci przewlekłą chorobą uniemożliwiającą systematyczne uczestnictwo w zajęciach. Ponadto studenci niepełnosprawni mogli ubiegać się o:

- 1) zmianę warunków uczestnictwa w zajęciach oraz formy ich zaliczenia;
- 2) indywidualne warunki korzystania z biblioteki i innych zbiorów uczelnianych;
- 3) zezwolenie na wjazd i parkowanie na terenie Uczelni;
- 4) pomoc w pozyskiwaniu materiałów dydaktycznych niezbędnych do studiowania, z zachowaniem praw autorskich;
- 5) zmianę grupy wykładowej, ćwiczeniowej, językowej, laboratoryjnej, projektowej na lepiej dostosowaną do ich możliwości;
- 6) dopasowanie zajęć z zakresu wychowania fizycznego do rodzaju i stopnia niepełnosprawności;
- 7) korzystanie z dodatkowych urządzeń, które są własnością Uczelni;
- 8) możliwość korzystania z pomocy osób trzecich w trakcie zajęć.

(dowód: akta kontroli str. 3 – 38)

1.2. Szczegółowe zasady i tryb postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do niepełnosprawnych kandydatów na studia zostały wprowadzone w 2013 roku zarządzeniem Rektora Uczelni⁷. Załącznik do zarządzenia stanowił *Kwestionariusz dla kandydatów na studia ubiegających się o zmienioną formę egzaminu kwalifikacyjnego*. Zasady te potwierdzane były, na każdy rok objęty kontrolą,

⁴ Przyjęty uchwałą Nr 15/2017 Senatu PWSZ w Raciborzu z dnia 23 marca 2017 r.; wcześniej uchwałą Nr 108/2012 z dnia 18 października 2012 r.

⁵ Przyjęty uchwałą Nr 23/2016 Senatu PESZ w Raciborzu z dnia 7 kwietnia 2016 r.

⁶ Dz. U. z 2014 r., poz. 1302.

⁷ Nr 347/2013 z dnia 19 marca 2013 r.

uchwałami Senatu Uczelni w sprawie zasad i trybu przyjęć na studia oraz zakresu egzaminu wstępnego na studia (§ 4, ust. 5, pkt 2)⁸.

Na podstawie wyżej wymienionego kwestionariusza złożonego przez kandydata na studia, zależnie od rodzaju niepełnosprawności Pełnomocnik wnioskował o dokonanie zmiany formy zdawania egzaminu. W ramach przedmiotowej zmiany możliwe było w szczególności:

- 1) przedłużenie czasu trwania egzaminu (maksymalnie o 50%),
- 2) zastosowanie alternatywnych form zapisu takich jak: druk o zmienionej wielkości czcionki, nagranie audio, zapis elektroniczny, w tym stosowanie dodatkowych urządzeń technicznych,
- 3) zamiana egzaminu ustnego na pisemny,
- 4) włączenie do egzaminu osób trzecich, w szczególności występujących jako tłumacze języka migowego, stenotypiści czy lektorzy.

(dowód: akta kontroli str. 39 – 73)

W 2017 roku zarządzeniem Rektora Uczelni wprowadzony został regulamin wypożyczania sprzętu specjalistycznego przez studentów z niepełnosprawnościami lub przewlekłe chorych⁹.

(dowód: akta kontroli str. 74 – 83)

1.3. W ramach realizacji podstawowego zadania Uczelni, wyrażonego w art. 13 ust. 1 pkt 9 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, dotyczącego stwarzania osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia, funkcję Pełnomocnika Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych¹⁰ pełniła od dnia 6 grudnia 2012 r. Pani Zofia Jędorowicz, wykładowca Instytutu Studiów Edukacyjnych, Trener Instruktorów Pierwszej Pomocy organizacji International First Aid Certification Centre of Newark¹¹.

W zarządzeniach Rektora Uczelni, powołujących Pełnomocnika¹² zostały określone jego zasadnicze zadania, w tym między innymi: klasyfikacja potrzeb osób niepełnosprawnych studiujących w PWSZ, działania na rzecz wyrównywania szans w zdobywaniu wykształcenia, likwidacji barier i stwarzania możliwości osobom niepełnosprawnym pełnego udziału w życiu akademickim. Powierzając te zadania Rektor Uczelni upoważniła Pełnomocnika do uzyskania kopii orzeczeń o niepełnosprawności studentów PWSZ, celem uzupełnienia procesu diagnozowania ich potrzeb edukacyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 84 – 86)

Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych wyjaśniła, że w ramach realizacji wyżej wymienionych zadań podejmowała następujące działania:

- rozpoznawanie potrzeb, problemów i oczekiwań studentów niepełnosprawnych,
- działania mające na celu wyrównywanie szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych,

⁸ Nr 209/2014 z dnia 29 maja 2014 r., Nr 275/2015 z 21 m1j1 2015 r., Nr 34/2016 z 19 maja 2016 r. i Nr 19/2017 z 18 maja 2017 r.

⁹ Nr 1/2017 z dnia 12 stycznia 2017 r.

¹⁰ Dalej: „Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych”.

¹¹ Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych prowadziła zajęcia: Pomoc przedlekarska na kierunku: Administracja, Bezpieczeństwo państwa, Pedagogika resocjalizacyjna, Edukacja elementarna, Logopedia, Edukacja artystyczna, Filologia angielska, Filologia germańska, Filologia słowiańska; Opieka i pielęgnowanie małego dziecka na kierunku: Edukacja elementarna, Pedagogika resocjalizacyjna; Anatomia na kierunku Pielęgniarstwo; Zajęcia praktyczne z Chorób wewnętrznych i pielęgniarstwa internistycznego na kierunku Pielęgniarstwo.

¹² Zarządzenie Rektora PWSZ w Raciborzu Nr 331/2012 z 6 grudnia 2012 r. oraz Nr 496/2015 z 14 października 2015 r.

- pomoc jednostkom organizacyjnym Uczelni we wprowadzaniu rozwiązań sprzyjających osobom niepełnosprawnym uwzględniająca ich indywidualne potrzeby,
- wypracowanie skutecznych metod przekazywania informacji o formach pomocy dla osób niepełnosprawnych,
- informowanie kandydatów na studia i ich opiekunów o możliwości kształcenia i formach wsparcia dla osób niepełnosprawnych oferowanych przez Uczelnię,
- podejmowanie działań na rzecz pełnej integracji społecznej i aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych,
- współpraca z organizacjami rządowymi, samorządowymi i pozarządowymi wspierającymi osoby niepełnosprawne,
- kształtowanie wolnego od stereotypów wizerunku osób niepełnosprawnych w społeczności studenckiej,
- pomoc w pozyskiwaniu wsparcia finansowego w ramach programów na rzecz osób niepełnosprawnych,
- reprezentowanie interesów niepełnosprawnych studentów przed organami uczelni i na zewnątrz,
- współpraca z Pełnomocnikami Rektorów ds. Osób Niepełnosprawnych innych uczelni w celu wymiany doświadczeń i realizowania wspólnych działań.

Realizując swoje zadania, Pełnomocnik współpracowała w szczególności z: Rektorem, Prorektorem ds. organizacji i rozwoju, Prorektorem ds. studentów, Kanclerzem, Kwestorem, Rzecznikiem prasowym, Mecenasem, Kierownikiem Działu Praktyk, biblioteką, administratorem budynku, punktem informacji, samorządem studenckim, dyrektorami instytutów, pracownikami administracji (sekretariaty instytutów), wykładowcami, psychologiem–mediatorem (wykładowca), redakcją uczelnianego pisma „*Eunomia*”, biurem ds. projektów i współpracy z zagranicą (Program Erasmus + dla studentów niepełnosprawnych) oraz działami promocji, planowania, pomocy socjalnej i obsługi studentów.

Ponadto w sprawach dotyczących studentów niepełnosprawnych Pełnomocnik współpracowała z licznymi podmiotami zewnętrznymi¹³.

W toku kontroli przeprowadzono anonimowe badanie ankietowe, któremu poddało się 33 spośród 39 studentów niepełnosprawnych. Wszyscy ankietowani stwierdzili między innymi, że wiedzą do kogo w strukturze Uczelni mogą się zgłosić z prośbą o wsparcie osób niepełnosprawnych oraz jakie formy wsparcia są możliwe do uzyskania.

(dowód: akta kontroli str. 87 – 93, 224 – 243)

1.4. Na początku roku akademickiego 2015/2016, z inicjatywy Pełnomocnika Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych, uruchomiono wolontariat studencki pod nazwą *Studencki Klub Pomocy Koleżeńskiej (SKPK)*, który tworzy zorganizowana grupa studentów pomagających swym niepełnosprawnym kolegom i koleżankom. Zgłaszające chęć udziału w wolontariacie Studenckiego Klubu Pomocy Koleżeńskiej osoby zostają wpisane do rejestru wolontariuszy SKPK i otrzymują *Kartę Wolontariusza SKPK*. Do rejestru wolontariuszy wpisano w okresie od 21 października 2015 r. do 26 stycznia 2018 r. osiem osób.

¹³ Tłumaczami języka migowego, Zakładem Protetyki Słuchu, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Urzędem Pracy, PFRON – Oddział w Katowicach, Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym dla Niesłyszących i Słabosłyszących w Raciborzu, Stowarzyszeniem na rzecz integracji „*Podaj rękę*” z Raciborza, Instruktorem Rehabilitacji Środowiskowej dla osób niewidomych i słabowidzących z Pszowa, firmą „*MIGAM. org*” z Warszawy, Stowarzyszeniem „*TNM – Twoje Nowe Możliwości*” z Wrocławia, Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego.

Do głównych zadań wolontariuszy–asystentów studentów z niepełnosprawnościami należało między innymi: towarzyszenie i udzielanie wsparcia osobie z niepełnosprawnością podczas zajęć dydaktycznych i w przerwach między zajęciami; pomoc w przemieszczaniu się między budynkami PWSZ w Raciborzu; pomoc w sporządzaniu notatek z zajęć dydaktycznych; wsparcie w załatwianiu wszelkich formalności związanych z procesem kształcenia - między innymi w sekretariatach, dziale praktyk oraz innych jednostkach organizacyjnych Uczelni, w tym również pomoc w korzystaniu z zasobów bibliotecznych.

(dowód: akta kontroli str. 133 – 137)

1.5. W okresie objętym kontrolą Uczelnia podejmowała liczne działania promocyjne skierowane do osób niepełnosprawnych. Pełnomocnik Rektora ds. Komunikacji Uczelni z Otoczeniem Zewnętrznym wyjaśniła, między innymi że: *„Wszelkie działania związane z promocją PWSZ w środowisku adresowane są do szerokiej grupy odbiorców i nigdy nie wykluczają uczestnictwa osób niepełnosprawnych. Kampania rekrutacyjna prowadzona jest na różnych płaszczyznach, uwzględniając możliwości dotarcia do kandydatów. Poza plakatami, billboardami, spotami radiowymi czy katalogami PWSZ w Raciborzu przygotowała specjalne uzupełnienia do standardowych reklam:*

- *spot video przygotowany w języku migowym, uwzględniający specyfikę dostosowania przekazu reklamowego do sposobu porozumiewania się niedosłyszących i niesłyszących¹⁴;*
- *kampania reklamowa na Facebook informująca o możliwości studiowania (w języku migowym);*
- *specjalna zakładka na stronie internetowej PWSZ w Raciborzu, przygotowana w sposób kontrastowy, dla osób mających problemy ze wzrokiem¹⁵;*
- *komunikaty dźwiękowe odczytywane na portalu studenckim PWSZ w Raciborzu;*
- *specjalne tablice z numerami sal, zaprojektowane i wykonane w sposób umożliwiający identyfikację pomieszczeń za pomocą dotyku;*
- *szeroka kampania informacyjna na portalu uczelnianym oraz w kanałach uczelni (czasopismo uczelniane „Eunomia”, „Facebook” na bieżąco informująca o wszelkich usprawnieniach i udogodnieniach dla osób z niepełnosprawnościami)¹⁶”.*

Działania promocyjne, dotyczące możliwości studiowania przez osoby niepełnosprawne kierowane były w szczególności do absolwentów szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Niesłyszących i Słabosłyszących w Raciborzu¹⁷.

(dowód: akta kontroli str. 94 – 96)

1.6. W zakresie działań zmierzających do zapewnienia osobom niepełnosprawnym warunków kształcenia, Uczelnia podejmowała czynności w celu rozpoznania potrzeb dotyczących niepełnosprawnych studentów oraz dysponowała danymi o dostosowaniu poszczególnych obiektów uczelnianych do potrzeb osób niepełnosprawnych, przeprowadzona została inwentaryzacja obiektów Uczelni. Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych wyjaśniła, że: prowadziła systematyczne działania mające na celu rozpoznawanie potrzeb studentów z niepełnosprawnościami, takie jak np.: badania ankietowe; kwestionariusz dla kandydatów na studia posiadających orzeczenie o niepełnosprawności lub

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=JHHQvOBtkQ>

¹⁵ <https://www.pwsz.raciborz.edu.pl/rekrutacja/studenci-z-niepelnosprawnosciami/>

¹⁶ <https://www.pwsz.raciborz.edu.pl/2017/03/10/nowe-technologie-wspierajace-studentow-z-niepelnosprawnosciami/>

¹⁷ Ośrodek prowadzi szkołę podstawową i gimnazjum oraz szkoły ponadpodstawowe dla osób niesłyszących i słabosłyszących.

zaświadczenie o chorobie przewlekłej; diagnozowanie potrzeb studentów niepełnosprawnych poprzez indywidualne spotkania ze studentami; korespondencję elektroniczną; rozmowy telefoniczne; obserwację funkcjonowania studentów podczas prowadzonych zajęć dydaktycznych. Do wyjaśnień została dołączona dokumentacja potwierdzająca wykonanie wyżej wymienionych czynności.

Ponadto w czerwcu 2016 roku, na wniosek Prorektora ds. Organizacji i Rozwoju Uczelni Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych przeprowadziła audyt wewnętrzny z udziałem Zastępcy Prezesa Stowarzyszenia *Podaj Rękę* oraz Dyrektora Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Niesłyszących i Słabosłyszących. Przedmiotem audytu było zdiagnozowanie dostępności Uczelni w odniesieniu do potrzeb studentów niepełnosprawnych. Zawierał on także propozycje adaptacji infrastruktury oraz obszaru organizacyjno-dydaktycznego PWSZ. W wyniku przeprowadzonych oględzin stwierdzono, iż większość proponowanych zmian została wprowadzona.

(dowód: akta kontroli str. 97 – 125)

1.7. Według stanu wykazywanego na koniec listopada w sprawozdaniach o studiach wyższych (S-10) w roku 2015 na Uczelni kształciło się 1 292, w roku 2016 – 1560, a w 2017 roku 1 376 studentów.

Liczba niepełnosprawnych studentów wynosiła w tych latach, odpowiednio:

- 37 osób, co stanowiło 2,9% wszystkich studentów, w tym: 1 student z dysfunkcją narządu ruchu (chodzący), 3 słabowidzących, 8 głuchych lub słabosłyszących oraz 25 osób z innymi rodzajami niepełnosprawności¹⁸;
- 45 osób (2,9% ogółu studentów), w tym: 2 z dysfunkcją narządu ruchu (chodzących), 2 słabowidzących, 7 głuchych lub słabosłyszących oraz 34 z innymi rodzajami niepełnosprawności;
- 38 osób (2,8%), w tym: 3 osoby z dysfunkcją narządu ruchu (chodzące), 3 studentów słabowidzących, 5 głuchych lub słabosłyszących oraz 27 z innymi rodzajami niepełnosprawności.

W okresie objętym kontrolą ze studiów zrezygnowało 11 studentów niepełnosprawnych. Jedna z tych osób po leczeniu wznowiła naukę. W żadnym z powyższych przypadków powodem rezygnacji ze studiów nie były trudności albo bariery uniemożliwiające uczestnictwo niepełnosprawnym studentom w procesie kształcenia.

(dowód: akta kontroli str. 126 – 132, 244 – 271)

1.8. Uczelnia podejmowała działania informacyjne o możliwości uzyskania wsparcia przez studentów, którzy z przyczyn subiektywnych nie posiadali lub nie przedstawili Uczelni orzeczenia o niepełnosprawności. Zadania te były realizowane głównie przez Pełnomocnika Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych, który będąc jednocześnie wykładowcą, mógł w trakcie zajęć dydaktycznych prowadzić obserwację zachowań studentów oraz rozmowę z nimi. Zwrócenie uwagi na problemy zdrowotne studentów, którzy nie byli uwzględnieni w aktualnym wykazie studentów niepełnosprawnych, skutkowało rozmową indywidualną mającą na celu rozpoznanie potrzeb edukacyjnych. Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych wyjaśniła, że: *„W taki sposób zorganizowano pomoc dla studentki słabowidzącej, cierpiącej na chorobę Stargardta, poprzez zakup mobilnego powiększalnika elektronicznego. W kolejnym przypadku, osoba cierpiąca na zaburzenia słuchu, będąca po operacji wszczepienia implantu, posiadając informacje ze strony*

¹⁸ Między innymi z zaburzeniami psychicznymi, chorobami przewlekłymi (astma, cukrzyca, itp.).

internetowej oraz gabloty informacyjnej o tym, że w PWSZ jest Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych samodzielnie zgłosiła się z prośbą o pomoc w rozwiązaniu problemu nadслyszalności dźwięków o pewnej częstotliwości. Działania mające na celu pomoc tej osobie obecnie trwają.”

(dowód: akta kontroli str. 138)

1.9. W toku kontroli przeprowadzono oględziny pomieszczeń skrzydła A budynku Uczelni, Działu Obsługi Studenta, Biblioteki i Domu Studenckiego. Oględziny te wykazały między innymi, że:

- wejścia do budynków (zarówno główne, jak i od strony parkingu wewnętrznego) niedostępne bezpośrednio z poziomu gruntu były wyposażone w podjazdy dla wózków inwalidzkich, a wejście główne również w zewnętrzną platformę przyschodową,
- winda osobowa była dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, poprzez: odpowiednią szerokość wejścia, przestrzeń wewnętrzną kabiny, komunikaty głosowe oraz oznaczenia na przyciskach sterujących windą wykonane pismem Braille’a¹⁹,
- dostęp do wskazanych w trzech losowo wybranych planach zajęć studentów będących osobami niepełnosprawnymi sal wykładowych i dydaktycznych skrzydła A budynku Uczelni oraz pomieszczeń Biblioteki, Działu Obsługi Studenta i Domu Studenckiego został zapewniony poprzez drzwi i korytarze pozbawione barier architektonicznych,
- w budynku Uczelni znajdowały się dwie toalety dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, tj. wyposażone m.in. w drzwi bez progów, miskę ustępową i umywalkę oraz uchwyty i poręcze ułatwiające korzystanie z urządzeń higienicznosanitarnych, w toaletach tych zapewniono wymaganą przestrzeń manewrową (1,5 x 1,5 m), a włączniki światła umieszczono na wysokości 0,7 – 1,3 m,
- sale wykładowe i dydaktyczne wyposażone były między innymi w rzutniki, ekrany, sprzęt nagłaśniający, powiększalniki; pracownia komputerowa oraz Biblioteka w stanowisko komputerowe wyposażone w komputer z klawiaturą *EZ Eyes* z powiększonymi znakami oraz mysz *Kid Trac*. Komputery posiadały zainstalowany program czytający tekst oraz funkcję powiększania zawartości ekranu; w Bibliotece znajdowała się lupa elektroniczna *Optelac Compact 5HD*,
- w Domu Studenckim, na parterze, znajdowało się 11 pokoi dla osób niepełnosprawnych, były one dostosowane do ich potrzeb poprzez: niskie progi, nisko usytuowane półki, odpowiedniej wysokości stół i łóżko, przestrzeń na wózek inwalidzki i łazienkę z odpowiednimi uchwytami,
- Uczelnia dysponowała odrębną salą wyposażoną w sprzęt rehabilitacyjny, w której odbywały się zajęcia wychowania fizycznego dla osób wymagających szczególnych warunków,
- wszystkie tabliczki z oznaczeniami sal wykonane były z plastiku, dużą, wypukłą, czarną czcionką na białym tle.

Spośród 33 ankietowanych studentów 29 stwierdziło, iż poruszając się po terenie Uczelni nie napotkali barier informacyjnych lub komunikacyjnych uniemożliwiających

¹⁹ Zarówno winda wewnętrzna jak i platforma zewnętrzna były sprawne i posiadały wymagane atesty i przeglądy konserwacyjne.

lub utrudniających swobodny lub nieskrępowany dostęp do obiektów, w których odbywały się zajęcia edukacyjne.

(dowód: akta kontroli str. 272 – 279)

1.10. Osobom posiadającym orzeczenia o niepełnosprawności, na ich wniosek wydawana była zgoda na studiowanie w ramach Indywidualnej Organizacji Studiów. Studentom niepełnosprawnym, drogą komunikatów werbalnych i pocztą elektroniczną, przekazywane były informacje o możliwości składania zamówień bibliotecznych oraz o preferencyjnych warunkach korzystania z zasobów bibliotecznych. Opracowano katalog wsparcia dla studentów i kandydatów na studia posiadających orzeczenia o niepełnosprawności, który zawierał następujące możliwości:

- instruktarz w zakresie topografii budynku, w którym znajdują się sale dydaktyczne, rektorat, jednostki administracyjne, biblioteka, dom studencki,
- prawo do stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych, niezależnie od uprawnień do dostępnego dla wszystkich studentów stypendium socjalnego lub naukowego,
- możliwość korzystania z dostępnych technologii w zakresie systemów wspomagających słyszenie (FM) czy pętli indukcyjnej,
- możliwość korzystania z usług tłumacza języka migowego podczas zajęć dydaktycznych,
- możliwość korzystania z aplikacji mobilnej *MIGAM* – tłumacza języka migowego online (dostępnej na smartfonie w systemie Android),
- wsparcie ze strony wykładowców i pracowników administracyjnych,
- infrastruktura PESZ dostosowana do potrzeb osób z dysfunkcją narządu ruchu (dźwig zewnętrzny i podjazdy dla osób poruszających się za pomocą wózka inwalidzkiego, winda wewnętrzna w części A budynku głównego PWSZ, winda krzesłkowa w budynku Sztuki, toalety dostosowane do potrzeb osób z dysfunkcją ruchu, wyznaczone miejsca parkingowe, organizacja zajęć dydaktycznych w salach dostępnych architektonicznie),
- możliwość złożenia zamówienia w bibliotece uczelnianej literatury potrzebnej do studiowania, z której student może korzystać przez cały rok akademicki,
- wyposażenie pracowni komputerowej oraz biblioteki w sprzęt specjalistyczny (mysz komputerowa KidTrac, klawiatura specjalistyczna BigKeys LX – przeznaczona dla osób słabowidzących oraz osób z niedowładami mięśni kończyn górnych, lupa stacjonarna, folia powiększająca),
- szkolenie biblioteczne w zakresie korzystania z różnych źródeł informacji,
- możliwość wypożyczenia lupy elektronicznej *Compact 5HD*,
- możliwość udziału w konferencjach, kursach, szkoleniach i warsztatach,
- pomoc ze strony wolontariuszy Studenckiego Klubu Pomocy Koleżeńskiej,
- stały kontakt z Pełnomocnikiem ds. Osób Niepełnosprawnych PWSZ,
- zapewnienie zakwaterowania w Domu Studenckim.

Ponadto, Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych opracowała wykaz wsparcia edukacyjnego studentów z niepełnosprawnościami, który zawierał formy adaptacji zajęć odrębnie dla poszczególnych grup niepełnosprawności (wzrokowej, słuchowej, ruchowej, zaburzeń psychicznych i spektrum autyzmu).

Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych wyjaśniła, że: „Obecnie czterem osobom posiadającym dysfunkcję narządu ruchu udostępniono karty wjazdowe, zaś jednej osobie udzielono zgodę na wjazd i parkowanie samochodu na terenie znajdującym się za szlabanem w pobliżu wejścia do budynku A PWSZ w Raciborzu i windy (Pismo nr R-PON.073.17.2017)”.

1.11. Zajęcia z wychowania fizycznego osób niepełnosprawnych były prowadzone w formie zajęć rehabilitacyjnych. W roku akademickim 2016/2017 zajęcia takie zorganizowano dla studentów Administracji II roku z niepełnosprawnością ruchową wynikającą z zaburzeń neurologicznych, poruszających się na wózku inwalidzkim oraz dla studenta III roku, dla którego zajęcia te nie były obowiązkowe ze względu na stopień niepełnosprawności. W roku akademickim 2017/2018 jeden ze studentów również brał udział w zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych na miarę swoich możliwości, poza udziałem w rehabilitacji w ośrodkach rehabilitacyjnych. Jedna studentka Administracji w roku akademickim 2017/2018 systematycznie uczestniczyła w zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych w ramach wychowania fizycznego. Jest to osoba niepełnosprawna z dysfunkcją ruchu poruszająca się na wózku inwalidzkim z powodu zaburzeń neurologicznych. Jeden student Wychowania Fizycznego będący osobą słabo słyszącą brał udział we wszystkich zajęciach objętych planem studiów w latach 2015 – 2018, w ramach których korzystał również z ćwiczeń kompensacyjno-korekcyjnych. Formą wsparcia edukacyjnego dla tego studenta było umożliwienie obecności tłumacza języka migowego na wszystkich zajęciach dydaktycznych. W opinii Dyrektora Instytutu Kultury Fizycznej i Zdrowia: „Ze strony wykładowców i studentów istnieje nastawienie na integrację z osobami niepełnosprawnymi eliminujące zjawisko dyskryminacji.”

(dowód: akta kontroli str. 139 – 143)

Dyrektor Instytutu Neofilologii podał w wyjaśnieniach, że w ramach dostosowania formy i sposobu prowadzenia nauczania języków obcych studentów z niepełnosprawnościami przeprowadzono szkolenie z pracownikami obejmujące zasady pracy dydaktycznej ze studentami niewidomymi, słabo widzącymi, niesłyszającymi, słabosłyszającymi oraz studentami z niepełnosprawnością mowy. Podczas szkolenia pracownicy zobowiązani zostali do przestrzegania obowiązku wspierania studentów z niepełnosprawnością, zwłaszcza w zakresie przygotowania odpowiednich pomocy naukowych (np. w przypadku osób niedowidzących odpowiednio duża czcionka w materiałach dydaktycznych rozdawanych w trakcie zajęć, podawanie źródeł z nagraniami tekstów itp.).

(dowód: akta kontroli str. 144)

1.12. W okresie objętym kontrolą Uczelnia nie kierowała nauczycieli akademickich oraz innych osób na kursy i szkolenia związane z przygotowaniem do prowadzenia wykładów i zajęć ze studentami będącymi osobami niepełnosprawnymi. Zachęcano pracowników Uczelni do odbywania specjalistycznych szkoleń i studiów podyplomowych. W okresie objętym kontrolą dwóch pracowników ukończyło studia w zakresie logopedii i psychologii. W ramach podnoszenia świadomości pracowników Uczelni w zakresie kontaktu z osobami niepełnosprawnymi Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych zamieściła na stronie internetowej PWSZ oraz przekazała dyrektorom instytutów *Wskazówki dla*

wykładowców do prowadzenia zajęć z osobami z różnego rodzaju niepełnosprawnościami²⁰. Na stronie internetowej Uczelni został także zamieszczony *Praktyczny poradnik savoir-vivre osób niepełnosprawnych*.

W okresie objętym kontrolą studenci lub kandydaci na studia nie złożyli skarg ani wniosków, dotyczących niezapewnienia pełnych warunków do kształcenia dla osób niepełnosprawnych.

(dowód: akta kontroli str. 145 – 162)

1.13. W okresie objętym kontrolą Uczelnia nie była kontrolowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w zakresie realizacji zadań dotyczących zapewnienia pełnego udziału niepełnosprawnych studentów w procesie kształcenia. Uczelnia była w tym okresie dwukrotnie kontrolowana przez Polską Komisję Akredytacyjną, która dokonała oceny programowej na kierunku Architektura oraz na kierunku Edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych. Jednym z punktów raportu z wizytacji była ocena zapewnienia studentom wsparcia w procesie uczenia się, prowadzenia badań i wchodzenia na rynek pracy. W punkcie tym oceniano również wsparcie studentów z niepełnosprawnościami. W obu przypadkach stwierdzono spełnianie kryteriów oceny programowej²¹.

W 2017 roku przeprowadzony został audyt wewnętrzny, w zakresie realizacji zadań dotyczących zapewnienia pełnego udziału niepełnosprawnych studentów w procesie kształcenia, w toku którego nie stwierdzono nieprawidłowości.

(dowód: akta kontroli str. 163 – 167)

Ocena częściowa

Uczelnia podejmowała działania w celu realizacji obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i zapewniła niepełnosprawnym studentom warunki kształcenia na równi z osobami pełnosprawnymi. Powołano Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych, który w sposób prawidłowy rozpoznawał potrzeby studentów będących osobami niepełnosprawnymi. Zorganizowano też wśród studentów grupę wolontariuszy pełniących funkcję asystentów studentów niepełnosprawnych. Zapewniono również dostęp do sprzętu i urządzeń umożliwiających naukę osobom niedowidzącym, niesłyszącym, niedosłyszącym oraz niepełnosprawnym ruchowo. Dostosowano także formy zajęć wychowania fizycznego do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności.

2. Pozyskanie i wykorzystanie przez Uczelnię środków na wsparcie dydaktyczne i naukowe osób niepełnosprawnych

2.1. W latach objętych kontrolą Uczelnia nie otrzymywała z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego środków na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji, w tym służących kształceniu studentów będących osobami niepełnosprawnymi (art. 94 ust. 1 pkt 10 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym). Natomiast w zakresie zadań związanych ze stworzeniem studentom, będącym osobami niepełnosprawnymi, warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia, zgodnie z art. 94 ust. 1 pkt 11 cyt. ustawy, Uczelnia otrzymała następujące kwoty dotacji:

²⁰ Opracowane przez prof. Bogdana Szczepankowskiego, Jacka Zadrożnego i Andrzeja Wojtowicza.

²¹ Raport z wizytacji dokonanej w dniach 18-19 listopada 2015r. na kierunku architektura prowadzonym w obszarze nauk technicznych na poziomie studiów pierwszego stopnia realizowanych w formie studiów stacjonarnych oraz raport z wizytacji dokonanej w dniach 30-31.05.2016 r. na kierunku edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych prowadzonym w ramach obszaru sztuki na poziomie studiów pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim realizowanych w formie stacjonarnej.

- 2015 r. - 45 400,00 zł,
- 2016 r. - 55 900,00 zł,
- 2017 r. - 66 600,00 zł.

(dowód: akta kontroli str. 168)

Z przyznanych środków dotacji podmiotowej (art. 94 ust. 1 pkt 11 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym) finansowano wsparcie bezpośrednio kierowane do studentów będących osobami niepełnosprawnymi, które obejmowało:

- sympozja, konferencje i zwrot kosztów dojazdu²²,
- zwrot kosztów dojazdu na zajęcia w ramach realizacji programu studiów w zakresie wyrównania szans dostępu studenta niepełnosprawnego do uczestnictwa w zajęciach podstawowych, w których biorą również udział studenci pełni sprawni (wynajęcie busa dostosowanego do niepełnosprawnych),
- wydatki skierowane do poszczególnych grup niepełnosprawności przeznaczone na: zatrudnienie tłumaczy migowych, zakup sprzętu wspomagającego niepełnosprawnych (lupy, klawiatura, mysz), zakup zbiorów bibliotecznych stanowiących specjalistyczną literaturę oraz elektroniczna literatura IBUK, dostęp do usługi MIGAM, wykonanie tabliczek do sal dla osób słabo widzących, konserwacja i dozór dźwigów dla niepełnosprawnych.

Ponadto, Uczelnia ponosiła koszty dodatku specjalnego przyznanego jednej osobie na zadania związane z pełnieniem funkcji pełnomocnika Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych.

Kwestor Uczelni wyjaśniła, że: *„Wszystkie powyższe zadania były finansowane w ramach dotacji podmiotowej (art. 94 ust. 1, pkt 11), a nie z dotacji podstawowej z MNiSW ze względu na ich szczególny charakter, tj. wyrównania szans studentów niepełnosprawnych w procesie kształcenia do studentów pełnosprawnych i stwarzania im dodatkowych pomocy do realizacji edukacji. Wszystkie wnioski o wsparcie finansowe, skierowane do Kwestury za pośrednictwem Pełnomocnika zostały pozytywnie rozpatrzone.”*

(dowód: akta kontroli str. 169 – 221)

2.2. Środki dotacji podmiotowej przyznane w latach 2015 i 2016 Uczelnia wykorzystała w całości, natomiast w roku 2017 z otrzymanej kwoty 66 600,00 zł wykorzystano 54 984,49 zł, tj.: 82,56%.

Przyczyny niewykorzystania w pełni środków dotacji otrzymanej w 2017 roku wyjaśniła Rektor Uczelni: *„W 2017 r. planu wydatków nie zrealizowano ze względu na fakt, iż kwota o przyznanie której aplikowali studenci niepełnosprawni i którą im przyznano (wszystkie wnioski złożone przez studentów zostały rozpatrzone przez uczelnię pozytywnie), nie wyczerpała dostępnych środków dotacji. Jednocześnie uczelnia z własnej inicjatywy realizowała szereg zadań na rzecz studentów*

²² Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych brała udział w: konferencjach PEŁNO(S)PRAWNY STUDENT X (7.12.2016 r. i 14.11.2017 r.) i Osoby z niepełnosprawnościami – edukacja, rehabilitacja, turystyka i rekreacja (12.05.2016 r.); szkoleniu Studentów i doktorantów z niepełnosprawnościami – zasady tworzenia warunków kształcenia (07.04.2017 r.), spotkaniu dotyczącym: praktycznych metod postępowania wobec studentów z trudnościami w obszarze zdrowia psychicznego oraz poradnictwa dla przedstawicieli uczelni jak dbać o dobrostan psychiczny członków społeczności akademickiej (19.04.2017 r.) Szkolenia, konferencje i sympozja, w których uczestniczyli studenci z niepełnosprawnościami to: XIII Ogólnopolskie Spotkanie Studentów Niepełnosprawnych Nowe technologie a niepełnosprawność (Kraków 2016 r.; 1-3 lipiec 2016 r. – 1 osoba); II Ogólnopolskie Forum Przedsiębiorczości Studentów z Niepełnosprawnościami, 14-16 październik 2016; Katowice – 2 osoby; Konferencja O tym się nie mówi IV – komunikacja dla niedosłyszących, (31 marzec – 02 kwiecień 2017 r., Lublin – 1 osoba); III Ogólnopolskie Forum Przedsiębiorczości Studentów z Niepełnosprawnościami (3-5 listopad 2017 r. Katowice – 1 osoba); VI Ogólnopolska Konferencja naukowo-szkoleniowa Osoby Niepełnosprawne - pełne uczestnictwo w społeczeństwie. Podnoszenie jakości życia osób z niepełnosprawnościami w Polsce (08 – 10 grudzień 2017 r., Częstochowa – 1 osoba); Konferencja O tym się nie mówi V – innowacje w edukacji oraz perspektywy rozwoju osób niesłyszących i słabosłyszących (06-08 kwiecień 2018 r., Lublin – 1 osoba).

niepełnosprawnych, które odniosły skutek w realizacji budżetu przeznaczonego na ten cel oraz które nie przełożyły się na wydatki ponieważ realizowane były bezkosztowo, a które znacznie wpłynęły na poprawę dostępu studenta niepełnosprawnego do procesu kształcenia. Jednocześnie środki pozostające w kwocie 11.615,51 zł. zostały zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych (Dz.U. 2012 poz.1533) ujęte w wyniku finansowym za 2017 r. i zostaną przeznaczone na potrzeby studentów niepełnosprawnych w 2018 r.”

(dowód: akta kontroli str. 222)

2.3. W okresie objętym kontrolą PWSZ nie realizowała inwestycji związanych z potrzebami osób niepełnosprawnych. Natomiast w latach wcześniejszych Uczelnia z własnych środków przygotowała budynki dydaktyczne na przyjęcie studentów niepełnosprawnych, wyposażając je między innymi w: windę osobową, platformę – dźwig zewnętrzny, podjazdy dla wózków inwalidzkich oraz dostosowując dwie toalety do potrzeb osób niepełnosprawnych. Na powyższe cele wydatkowano łącznie 353 056,39 zł.

(dowód: akta kontroli str. 168, 222)

2.4. Uczelnia podejmowała działania w celu pozyskania środków na wsparcie dydaktyczne i naukowe dla osób niepełnosprawnych, w tym z PFRON na program związany z aktywizacją zawodową. W okresie objętym kontrolą nie uzyskano jednak takich środków, z uwagi na brak zainteresowania ze strony studentów, spowodowany niską atrakcyjnością oferty PFRON-u. W każdym z lat objętych kontrolą Uczelnia współpracowała z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu w ramach rozpowszechniania informacji o programie *Aktywny Samorząd – Moduł II*. Ponadto w roku akademickim 2017/2018 zaoferowano studentom i absolwentom z niepełnosprawnościami udział w programie *Absolwent Bez Barrier*, realizowany przez PFRON oraz Stowarzyszenie Absolwentów Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu.

(dowód: akta kontroli str. 223)

2.5. Spośród 33 osób, które odpowiedziały na pytania zawarte w ankietach, 32 stwierdziły, że Uczelnia udzieliła im wnioskowanego wsparcia lub pomocy. Jedna osoba podała, iż uzyskała wsparcie w niepełnym zakresie²³.

(dowód: akta kontroli str. 92 – 93)

Ocena częściowa

Uczelnia prawidłowo wydatkowała środki na realizację zadań służących zapewnieniu studentom, będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia. Dotację podmiotową uzyskaną na ten cel wykorzystano zgodnie z jej przeznaczeniem, w szczególności na wsparcie wnioskowane przez tych studentów.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

²³ Z uwagi na brak odpowiednich środków nie uwzględniono wniosku w części dotyczącej sfinansowania specjalistycznego transportu studenta na Uczelnię.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Katowice, dnia 22 marca 2018 r.

Kontroler

Iwona Soroczyńska

Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Katowicach

.....